

ДОМБРОВСЬКА Л. Ф., ДОМБРОВСЬКИЙ О. І.

ПАТРІОТИЗМ І НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ЯК ЗАСІБ ДУХОВНОГО ВИХОВАННЯ

Державотворчі процеси сучасного українського суспільства вимагають розвитку духовної культури, виховання національної свідомості та патріотичних почуттів у студентській молоді. Саме це завдання має виконувати вища освіта через гуманітарну підготовку студентів, бо «... гуманітарна підготовка студентів розглядається як найважливіший засіб виховання у студентів цивільної зрілості, високої моральності, національної самосвідомості, а також як засіб

гуманізації освіти, що сприяє формуванню широко освічену фахівців, здатних вирішувати науково-технічні задачі урахуванням загальнолюдських інтересів» [1]. Відомо, що патріотизм і національна свідомість українського народу є необхідною умовою розбудови Української держави. Без розвинутого почуття патріотизму і національної свідомості не може бути незалежності і єдності України. Тому, перед фахівцями вищої школи стоїть одне з вагомих завдань - підготувати студентів не лише як висококваліфікованих спеціалістів, а й сформувати у них національну свідомість і патріотичні почуття.

У вихованні патріотизму і національної свідомості студентів значне місце належить пізнанню походження, змісту, значення національних свят, пам'ятних дат, звичаїв, традицій в історії українського народу.

Особливо важливим є вивчення таких національних свят, як: День незалежності України (24 серпня), День Конституції України (28 червня), День українського козацтва, День Перемоги (9 травня) та пам'ятних дат - День Акту Злуки УНР і ЗУНР (22 січня), День визволення України від фашистських загарбників (28 жовтня). День Матері (травень), святкування прийняття християнства на Русі, святкування Шевченківських днів (березень), ювілейні дати до дня народження видатних, державних, громадських, політичних, культурних діячів, пам'ять про трагічні події в Україні - Голодомор 1932 - 1933 років та інші. Вагоме місце серед святкових дат, які сприяють формуванню духовного світу майбутніх фахівців посідають - День Матері, Міжнародний жіночий день (8 Березня), День людей похилого віку (жовтень), День Збройних Сил України (6 грудня), релігійні свята (Різдво, Великдень, Водохреще). Неабияке значення у збагаченні духовної культури, вихованні патріотизму відіграє знання звичаїв, традицій українського народу. «Кожна нація, кожен народ, кожна національна група має свої звичаї, що вироблялися протягом багатьох століть і освячені віками. Але звичаї - це не відокремлене явище в житті народу, це - втілені в рухи і дію світовідчуття, світосприймання та взаємини, між окремими людьми. А ці взаємини і світовідчуття безпосередньо впливають на духовну культуру даного народу. Звичаї народу - це ті прикмети, по яких розпізнається народ не тільки в сучасному, а і в його історичному минулому» [2].

Найголовнішим державним святом в історії українського

народу є проголошення незалежності України. Вивчаючи в курсах "Історія України", "Історія держави і права України", "Українознавство", "Історія української культури" тему, пов'язану з державотворчими процесами в сучасних умовах, викладач акцентує вагу студентів на тому, що шлях до незалежності був тяжким і звитяжним, овіяний героїзмом українського народу. Але не дивлячись на це, 24 серпня 1991 року на позачерговій сесії Верховної Ради України було прийнято Акт проголошення незалежності України. У результаті Україна стала незалежною демократичною державою. «Проголошення незалежності започаткувало якісно новий етап в історії України. Це була третя спроба домогтися незалежності» [3]. Важливо, говорячи про це, ще раз нагадати студентам імена національних героїв, які були патріотами свого народу, не шкодували свого життя, поклали свої голови на олтар боротьби за свою державу. Це повинно допомогти сформувати у студентів національну гордість за своїх пращурів і усвідомити своє місце в сучасних подіях за становлення і укріпленім державотворчих процесів в українському суспільстві.

Знаменною подією для українських людей було прийняття Конституції України на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. З цього часу в календарі це державне свято. Студенти повинні зрозуміти, що приймаючи Конституцію України, враховувався світовий досвід, знання власних історико-правових традицій. Необхідно ще раз нагадати студентам про "Пакти й Конституції законів та вольностей Війська Запорізького", оголошених 5 квітня 1710 року гетьманом Пилипом Орликом, про розвиток самостійницької ідеї в суспільній думці України протягом усього періоду боротьби за незалежність — масонський рух в Україні в XIX столітті; політико-правові пошуки кирило-мефодіївців; суспільно-політичний рух початку XX століття - федералістичний проект Михайла Грушевського. Студенти мають зрозуміти, що саме український досвід державотворення допоміг визначитись і обрати найбільш прийнятні норми суспільного життя в новій Конституції.

Прийняття Конституції України в 1996 році - це відповідь на запитання великого Кобзаря - Т. Г. Шевченка:

... Коли
Ми діждемося Вашингтона
З новим і праведним законом?

А діждемось - таки колись!

Знайомлячи студентів з таким матеріалом, можна бути впевненим в тому, що це сприятиме виробленню глибоких патріотичних почуттів за свій народ, свою Батьківщину, яка дала відомих борців за її краще майбутнє.

Виховне значення серед національних свят і пам'ятних ^{Дат} посідають День Перемоги (9 травня) і День визволення України від фашистських загарбників (28 жовтня). Саме героїзм українського народу сприяв формуванню патріотичних почуттів і впевненості в перемозі. На великій кількості прикладів самопожертвувань, усвідомлення необхідності боротьби за своє визволення важливо неодноразово підкреслити патріотизм і інтернаціоналізм, які були притаманні не тільки українському народу, а й всім народам світу, які протистояли фашистській агресії. Слід продемонструвати ту велику кількість літератури, кінофотодокументів, що висвітлюють приклади виконання патріотичного обов'язку старших поколінь. Це, в свою чергу, на наш погляд, допоможе сформувати глибше в характері молодого людини необхідні якості поваги до старших, національну гордість за змістовний духовний потенціал свого народу.

Значно збагачують духовний світ студентської молоді знання про запровадження і історичне значення таких свят, як Міжнародний жіночий день (8 Березня), День людей похилого віку (жовтень), День Збройних Сил України (6 грудня), релігійних свят. Всі вони допомагають виховати почуття національної гордості за свою державу, пробудити людські почуття у свідомості студентів. ¹

Особливо необхідно виділити виховне значення зовсім молодого свята - Дня Матері, відновленого в Україні у 1999 році. Воно сприяє вихованню у студентів ніжного ставлення до жінки - матері, а потім і коханої, дружини. Студентській молоді пропонується велика кількість відомих історії яскравих жіночих образів українки, розкривається їх вірна любов до Батьківщини, рідної землі, свого народу. Перш за все, важливо згадати легендарну Марусю Богуславку, образ якої отримав своє відображення в художній, історичній літературі, в мистецтві, подвигом якої захоплювались в усі часи в багатьох країнах світу. Дума про Марусю Богуславку перекладалась на англійську, німецьку, польську, російську, французьку та інші мови. Подвиг цієї жінки - це яскраве відображення патріотизму українського народу, який був

притаманний йому на всіх етапах історичного розвитку. Образ жінки чітко відображено в творчості великого українського культурного діяча Т. Г. Шевченка. Саме через жіночі образи р Шевченко зумів донести до нас зміст тієї епохи, коли він жив і творив, показати роль історичної свідомості для самовизначення родини. Говорячи про виховний потенціал у формуванні патріотичних та національних почуттів у студентської молоді, важливо розкрити зміст свята, присвяченого Дню Матері, яскраво підкреслити священну повагу великого Кобзаря до жінки, а до жінки-матері - особливо. Його твори "Катерина", "Слепая", "Сон", "Сова", "Наймичка", "Відьма" подають нам відомості про тяжку долю кріпачки. Трагедія української жінки для поета не тільки - суспільна, а й особиста. Залишившись в дев'ять років без матері, він прекрасно розумів, яке життя звело її в домовину. Студенти повинні проїнятися повагою до жінки-матері, яка навіть у тяжких умовах зберігала доброту, любов, красу, що випромінювалась від неї, ніби сонячні промені. Викладач, акцентуючи увагу студентів на таких рисах української жінки, сприяє їх національному усвідомленню гордості за свою історію.

Знайомити студентів зі змістом національних свят, пам'ятних дат, традицій, звичаїв можна не лише під час аудиторних занять. Важливе місце мають тематичні вечори, присвячені ювілейним датам діячів національно-визвольного руху, представників науки, культури, державних і політичних діячів минулого і сучасного; діяльність різних клубів ("Клуб "Відродження" "Клуб цікавих зустрічей", "Клуб національних традицій" і т.п.), проведення тематичних конференцій, наукових доповідей, рефератів. Варто зауважити, що на українських землях проживають представники багатьох етносів, і кожен із них зберігає свої звичаї, традиції, обряди, свята. Знайомлячись з ними, слід підкреслити, що «сучасні етнічні процеси в Україні супроводжуються дальшою етнічною консолідацією українського народу, піднесенням його національної свідомості» [4].

Таким чином, у процесі розбудови Української держави актуальним є завдання формування духовності студентської молоді. Вивчення змісту та значення національних свят, пам'ятних ^{Дат}, традицій, звичаїв в історії українського народу дасть можливість студентській молоді Правильно зрозуміти суть історичних процесів; сприятиме вихованню патріотизму і національної

свідомості студентів, як важливих факторів формуванні висококваліфікованих фахівців з відповідними державі світоглядними функціями, переконаннями, вірою в світле майбутнє свого народу. Нова генерація українських людей, вихована на таких принципах, зможе успішно вирішити завдання духовного оновлення своєї країни.

Література

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис -К., 1991.-С. 9.
2. Король В. Ю. Історія України. - К., 2008. - С. 459.
3. Наулко В. І., Артюх Л. Ф., Горленко В. Ф. Культура і побут населення України. - К., 1993. - С. 275.
4. Плавич В. П. Становлення нової освітньої парадигми ХХІ ст. - Одеса, 2005. - С. 93.